tens artikel 169 nævnte udtalelse må retligt set anses som tilstrækkeligt begrundet, når den indeholder en sammenhængende fremstilling af de grunde, hvorpå Kommissionen støtter den opfattelse, at den pågældende medlemsstat har overtrådt sine forpligtelser i medfør af traktaten.

2. En medlemsstat er i intet tilfælde berettiget til at påberåbe sig gensidighedsprincippet for med støtte i en anden medlemsstats eventuelle overtrædelse at begrunde sit eget traktatbrud. Følgelig kan en medlemsstat heller ikke påberåbe sig gensidighedsprincippet til støtte for en påstand om afvisning af en mod sig anlagt traktatbrudssag.

3. Direktiv 69/169 indeholder en udtømmende ordning vedrørende fritagelse for omsætnings- og punktafgifter for varer indeholdt i den personlige bagage tilhørende rejsende, der overskrider medlemsstaternes grænser. Direktivets bestemmelser omfatter således samtlige fritagelser for sådanne afgifter i forbindelse med rejser, hvor grænserne overskrides, uanset hvorfra de rejsende kommer.

4. Det er i strid med direktiv 69/169 med senere ændringer, at en medlemsstat indrømmer fritagelse for omsætnings- og punktafgifter af varer, som indføres i de rejsendes personlige bagage, og som er erhvervet afgiftsfrit på udflugtsbåde, der ankommer til toldområdet over søtoldgrænsen, uden at der forinden har fundet en reel landgang sted i en anden medlemsstat eller i tredjeland.

I sag 325/82

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, ved juridisk konsulent Erich Zimmermann og med valgt adresse i Luxembourg hos medlem af juridisk tjeneste Oreste Montalto, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøger,

mod

FORBUNDSREPUBLIKKEN TYSKLAND, ved advokaterne Arved Deringer og Jochim Sedemund, Heumarkt 14, D-5000 Köln 1, og med valgt adresse i Luxembourg på Forbundsrepublikkens ambassade, 20-22, avenue Émile-Reuter,

sagsøgte,

hvorunder der er nedlagt påstand om, at det fastslås, at Forbundsrepublikken Tyskland har undladt at opfylde sine forpligtelser i henhold til fællesskabsrettens fiskale bestemmelser ved i forbindelse med »udflugter på havet« i Nordsøen og Østersøen at tillade, at varer, der ikke er belastet med omsætnings- og punktafgifter, sælges til de rejsende, der derpå indfører varerne toldfrit til Forbundsrepublikken Tyskland ved deres hjemkomst,

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten J. Mertens de Wilmars, afdelingsformændene T. Koopmans og Y. Galmot, dommerne P. Pescatore, Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe, G. Bosco, O. Due og U. Everling,

generaladvokat: S. Rozès
justitssekretær: ekspeditionssekretær H. A. Rühl

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt parternes påstande, anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

I — Sagens faktiske omstændigheder

1. Sagens baggrund:

— Baggrunden for sagen er det afgiftsfri salg af forskellige varer om bord på skibe eller færger i forbindelse med udflugter eller korte ture på Nordsøen eller i Østersøen, hvilke varer senere indføres i medlemsstaterne fri for told, landbrugsafgifter samt omsætnings- og punktafgifter.

— De faktiske forhold, på grund af hvilke Kommissionen har rejst sagen, har lighed med de forhold, der foranledigede Finanzgericht Hamburg til at forelægge en første anmodning om en præjudiciel afgørelse, der blev besvaret ved dom af 7. juli 1981 (sag 159/80, Rewe-Handelsgesellschaft Nord mbH og Rewe-Markt

Steffen, Sml. 1981, s. 1805). I den nævnte sag besvarede Domstolen spørgsmålet, hvorvidt og i hvilket omfang told- og afgiftsfrit salg af varer om bord på »smørbåde« og afgiftsfri indførsel af disse varer i de rejsendes bagage er forenelig med fællesskabsretten.

— Samme Finanzgericht har i en anden anmodning om en præjudiciel afgørelse (den for tiden verserende sag 278/82, Rewe-Handelsgesellschaft Nord mbH og Rewe-Markt Herbert Kureit mod Hauptzollämter Flensburg, Itzehoe og Lübeck-West, Sml. 1984, s. 721) forelagt spørgsmålet, om de i Rådets forordninger nr. 1544/69 af 23. juli 1969 og forordning nr. 1818/75 af 10. juli 1975 samt dets direktiv 69/169/EØF af 28. maj 1969 med senere ændringer indeholdte lempelser for told, afgifter for landbrugsprodukter og varer fremstillet heraf, omsætnings- og punktafgifter også gælder for varer, som ikke er i fri omsætning i medlemsstaterne eller som ikke er belastet med omsætnings- eller punktafgifter i medlemsstaterne eller tredjeland, og som er blevet købt af rejsende på færger, der går i trafik mellem en medlemsstat og et tredjeland, eller på færger i trafik mellem medlemsstaterne, eller på skibe, der går i sejlads fra én medlemsstat til en anden, hvor de rejsende går i land uden at betale afgifter og derpå ad landevejen vender tilbage til udrejsestaten.

— Den foreliggende traktatbrudssag vedrører dog kun spørgsmålet om en tilsidesættelse af Rådets direktiv 69/169/EØF, idet Kommissionen over for Forbundsrepublikken Tysklands regering har påtalt, at rejsende, der overskrider søtoldgrænsen under udflugter på havet i Nord- og Østersøen, kan erhverve og indføre varer uden omsætnings- og punktafgift. Ifølge Kommissionen omfatter begrebet »udflugter på havet« sådanne sørejser, hvorved skibet ved rejsens ophør vender tilbage til en havn i udrejsestaten, uden at de rejsende har haft lejlighed til at gå i land i en anden medlemsstat for at foretage indkøb.

2. Fællesskabsreglerne

Direktiv 69/169 som ændret ved andet direktiv af 12. juni 1972 (EFT 1972 II, s. 544), ved tredje direktiv af 19. december 1978 (EFT L 366, s. 28), ved fjerde direktiv af 19. december 1978 (EFT L 366, s. 31) ved Rådets direktiv 81/933/EØF af 17. november 1981 (EFT L 338, s. 24) og endelig ved Rådets direktiv 82/443/EØF af 29. juni 1982 (EFT L 206, s. 35) indeholder for det første i artikel 1 bestemmelser om fritagelse for omsætnings- og punktafgifter på varer, der indføres af rejsende i deres personlige bagage, og for det andet i artikel 2 det beløb, inden for hvilket varer, som rejsende, der kommer fra Fællesskabets medlemsstater, medfører i deres personlige bagage, kan indføres afgiftsfrit. For det tredje fastsætter direktivet i artikel 4 de mængdemæssige begrænsninger i fritagelsen for omsætnings- og punktafgifter for de i artiklen opregnede varer og behandler endelig i artikel 6 de tilfælde og betingelser, hvor-

under medlemsstaterne mht. salg inden for detailhandelen skal træffe de nødvendige foranstaltninger til fritagelse for omsætningsafgift af varer, som rejsende medbringer i deres personlige bagage ved udrejsen fra en medlemsstat.

3. Den tyske ordning

Hjemmelen for den afgiftsfritagelse, de tyske toldmyndigheder yder ved indførsel, er den tyske bekendtgørelse af 3. december 1974 om afgiftsfritagelse for varer, som rejsende ved indrejsen medbringer i deres personlige bagage (BGBl. I, s. 3377) som ændret ved bekendtgørelse af 12. december 1979 (BGBl. I, s. 2150), ved bekendtgørelse af 9. december 1981 (BGBl. I, s. 1377) samt endelig ved bekendtgørelse af 28. september 1982 (BGBl. I, s. 1377).

I tysk ret sondres der mellem indførsel fra andre medlemsstater som defineres på samme måde som i fællesskabsretten, og »anden indførsel«.

Kategorien »anden indførsel« i tysk ret er mere omfattende end kategorien indførsler fra tredjelande i fællesskabsretten. Den omfatter ligeledes indførsel af varer, som de rejsende erhverver:

— i luftrejsetrafikken inden for Fællesskabet, i »tax free shops« i afgangslufthavnen (i en anden medlemsstat) eller om bord på flyet under en flyvning, hvor afgangsstedet befinder sig i en anden medlemsstat,

— på sørejser inden for Fællesskabet om bord på et fartøj, når sørejsens afgangssted

  — er en havn i en anden medlemsstat (herunder ligeledes den internationale færgetrafik),

  — er en tysk havn, idet afgangs- eller ankomsthavnen i øvrigt kan være den samme.

Med hensyn til de importerede varer kan det i begge tilfælde dreje sig om:

— enten varer med oprindelse i et tredjeland, som endnu ikke er fortoldet og tidligere er oplagt på et toldoplag eller i en frihavn under toldvæsenets opsyn,

— eller fællesskabsvarer, som helt eller delvis er fritaget for omsætnings- eller punktafgifter, og landbrugsprodukter i fri omsætning, som har nydt godt af eksportlettelser (eksportrestitutioner ophævedes pr. 1. 1. 1981).

Ifølge § 2, stk. 1, i den tyske bekendtgørelse om rejsendes bagage er varer, som rejsende i deres personlige bagage indfører lejlighedsvis og udelukkende til deres eller deres husstands personlige brug eller som gaver, inden for visse mængde- og værdimæssige grænser fritaget for indførselsafgifter eller told. Bekendtgørelsen sondrer mellem afgiftsfritagelse for en stor »transitration« og en lille »transitration«:

— Afgiftsfritagelse for den store transitration afhænger af, om skibet ved indrejsen over søtoldgrænsen kommer fra det åbne hav og enten har forladt en udenlandsk havn eller har befundet sig i mindst 8 timer uden for toldområdet (§ 3, stk. 5).

— Afgiftsfritagelsen for den lille transitration forudsætter kun, at varerne indføres efter en såkaldt »udflugt på havet«, dvs. en skibsrejse, på hvilken skibet efter sejlads på det åbne hav vender tilbage til udgangshavnen. Afgiftsfritagelse er ikke betinget af, at skibet er sejlet ud over søtoldgrænsen, har anløbet en udenlandsk havn eller har opholdt sig uden for toldområdet i mindst 8 timer. Afgiftsfritagelsen for den lille transitration er mindre end for den store transitration [1].

4. Sagens administrative fase

a) Ved skrivelse af 2. februar 1982 har Kommissionen opfordret Forbundsrepublikken Tyskland — som i øvrigt samtlige øvrige medlemsstater — til pr. 1. april 1982 at bringe deres rets- og forvaltningspraksis i overensstemmelse med Domstolens dom i førnævnte sag 158/80.

Ved skrivelse af 7. april 1982 har Kommissionen indledt den i traktatens artikel 169 fastsatte procedure mod samtlige medlemsstater, og den har 11. juni 1982 tilstillet samtlige medlemsstater en begrundet udtalelse.

De af Kommissionen indledte sager vedrører alene toldfritagelse af varer fra tredjelande og afgiftsfritagelse af landbrugsprodukter.

Samtlige medlemsstater har afgivet tilsagn om at træffe de fornødne foranstaltninger til pr. 1. januar 1983 i den interne fællesskabstrafik ikke længere at indrømme fritagelse for told og afgifter ved salg af varer til rejsende i den interne fællesskabstrafik.

b) Den 11. juni 1982 har Kommissionen afgivet en begrundet udtalelse til Forbundsrepublikken Tysklands regering i anledning af fortsættelsen af »smørture« ved de tyske kyster, efter at Domstolens førnævnte dom af 7. juli 1981 havde kendt Rådets forordning nr. 3023/77 af 20. december 1977 for ugyldig.

Ved fjernskrivermeddelelse af 31. marts 1982 meddelte forbundsregeringen til Kommissionen, at regeringen den 24. marts 1982 havde besluttet følgende:

— at fastslå, at Kommissionen hidtil ikke havde draget konsekvenser af Domstolens dom af 7. juli 1981, for så vidt angår afgiftsfri varer, der er købt i flyve- og færgetrafik inden for Fællesskabet,

— at pålægge sine ressortmyndigheder at gøre gældende over for Kommissionen og Ministerrådet, at der tilvejebringes muligheder for overgangsregler og hjemmel til sikring af foranstaltningernes samtidighed.

Desuden bad forbundsregeringen Kommissionen om at samarbejde med medlemsstaterne om udarbejdelsen af et fælles program mht. ordningen for fortoldning og beskatning af varer i intern fællesskabstrafik.

1 — Førnævnte bekendtgørelse af 28. 9. 1982 har til § 2 tilføjet et tredje stykke af følgende indhold: »For varer, som toldmæssigt set ikke stammer fra den frie omsætning, og som ved udførsel er fritaget for told eller har fået eksportbegunstigelser inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik, kan der ved indrejse fra en anden medlemsstat i Det europæiske Fællesskab eller ved indrejse fra en tysk havn ikke ydes toldfritagelse«.

Den 30. august 1982 meddelte forbundsregeringen Kommissionen, at regeringen havde besluttet pr. 1. januar 1983 at afskaffe told- og importafgiftsfriheden for varer, der var købt afgiftsfrit i fly- og skibstrafik inden for Fællesskabet (herunder på »udflugter på havet«).

Hvad angår ophævelsen af anden afgiftsfrihed for varer købt på »udflugter på havet« er det fortsat forbundsregeringens standpunkt, at Kommissionen ikke følger Domstolens dom af 7. juli 1981, når det kun er over for Forbundsrepublikken Tyskland, at den stiller krav om afskaffelse af afgiftsfritagelse ved »udflugter«, idet denne problemstilling bør vurderes for hele Fællesskabet og samtlige trafikarter under ét.

II — Skriftveksling

Ved stævning af 17. december 1982, registreret på Domstolens justitskontor den 20. december 1982, har Kommissionen anlagt sag i medfør af EØF-traktatens artikel 169, stk. 2, og gjort gældende, at Forbundsrepublikken Tysklands regering ikke har efterkommet den anden begrundede udtalelse af 11. juni 1982.

Domstolen har på grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

Domstolen har imidlertid opfordret sagens parter til inden den mundtlige forhandling at besvare følgende spørgsmål:

A — Spørgsmål til Kommissionen:

1. Kommissionen anmodedes om nøje at specificere de bestemmelser i den tyske ordning, som den foreliggende traktatbrudssag er rettet imod.

2. Kommissionen anmodes om,

— at angive, hvorvidt den foreliggende traktatbrudssag er rettet mod retsforskrifter eller blot mod toldmyndighedernes administrative praksis, samt

— at angive samtlige faktiske og retlige synspunkter, hvorpå Kommissionen støtter sit anbringende om, at det mht. den mængdemæssige afgiftsfritagelse drejer sig om de højeste, nemlig de i intern fællesskabstrafik i medfør af artikel 2 og artikel 4, stk. 1, kolonne II i direktiv 69/169/EØF indrømmede afgiftsfri mængder, og ikke — således som Forbundsrepublikken Tysklands regering gør gældende — om de kvantitativt mindre afgiftsfritagelser i trafikken mellem tredjelande og Fællesskabet i direktivets artikel 1 og artikel 4, stk. 1, kolonne I.

3. Kommissionen anmodes om at angive, om den foreliggende traktatbrudssag er rettet mod *salget* af varer, der ikke er belagt med omsætnings- og punktafgifter, til rejsende på »udflugter på havet«, eller om sagen er rettet imod at disse varer ved indførsel til Forbundsrepublikken Tyskland *indrømmes fritagelse* for omsætnings- og punktafgift.

4. Kommissionen anmodes om at fremlægge den begrundede udtalelse K 82/722, som den den 11. juni 1982 har fremsat til alle medlemsstaterne, samt resultaterne af den sammenlignende undersøgelse af alle afgiftsfritagelser, der indrømmes i den interne fællesskabstrafik, som Kommissionen har oplyst at have gennemført, jfr. den begrundede udtalelse K 82/768 af 11. juni 1982.

Dokumenter, som Kommissionen bedes fremlægge

1. De af Kommissionen for Rådet den 11. april 1983 fremlagte forslag til 6. og 7. direktiv om ændring af direktiv 69/169 (EFT C 114 af 28. 4. 1983, s. 4 og s. 7) — en anmodning som tidligere er blevet fremsat til Kommissionen i sag 278/82 — *tillige med den begrundelse,* der er tilstillet Europa-Parlamentet.

2. Kommissionen anmodes tillige om at fremlægge en eventuel ajourført udgave af sin brochure fra juni 1979 om afgiftsfritagelse for privatpersoner ved indførsel, såfremt der eksisterer en sådan.

B — Spørgsmål til Forbundsrepublikken Tysklands regering

1. Anser Forbundsrepublikken Tyskland fremstillingen af den tyske ordning i Kommissionens stævning (afsnit I.4) samt i sagsfremstillingen i dommen af 7. juli 1981 i sag 158/80 (Sml. 1981, s. 1805, navnlig siderne 1810 og 1811, dog bortset fra de med den tredje bekendtgørelse af 28. 9. 1982 indførte ændringer) for korrekt? I benægtende fald anmodes Forbundsrepublikken Tysklands regering om en nøjagtig redegørelse for de gældende tyske regler.

2. Forbundsrepublikken Tysklands regering anmodes om at angive, hvorvidt den tyske ordning anvendes strikte eller liberalt af toldmyndighederne. I sidstnævnte forbindelse anmodes om en nøje beskrivelse af denne praksis og eventuelt fremlæggelse af gældende, interne forvaltningsdokumenter såsom cirkulærer eller tjenestebefalinger, der måtte ligge til grund for en sådan praksis.

3. Forbundsrepublikken Tysklands regering anmodes om at angive, hvormed den begrunder sit standpunkt (svarskriftets s. 5), at der ved hjemkomst fra »udflugter på havet« ikke mængdemæssigt ydes en fritagelse af den størrelse, der gælder for intern fællesskabstrafik efter artikel 2 i direktiv 69/169/EØF, men en mindre mængde, nemlig højst den mængde, der indrømmes i trafik fra tredjelande ifølge artikel 1 og artikel 4, stk. 1, kolonne I, i direktivet, eller endog endnu mindre mængder.

III — Parternes påstande

1. Kommissionen har nedlagt følgende påstande:

— Det fastslås, at Forbundsrepublikken Tyskland har tilsidesat sine forpligtelser i medfør af EØF-traktaten, herunder de fiskale bestemmelser vedrørende afgiftsfritagelse i persontrafikken, ved i medfør af bekendtgørelse af 3. december 1974 om afgiftsfritagelse ved indrejse som ændret ved bekendtgørelse af 28. september 1982 at yde fritagelse for omsætnings- og punktafgifter i strid med Rådets direktiv 69/169/EØF til rejsende, der efter »udflugter på havet« i Nordsøen og Østersøen indfører afgiftsfrit erhvervede varer over søtoldgrænsen.

— Sagsøgte tilpligtes at betale sagens omkostninger.

2. Forbundsrepublikken Tyskland har nedlagt følgende påstande:

— Principalt afvisning forbundet med, at Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Subsidiært udsættelse af sagen, indtil der er truffet afgørelse i sag 278/82.

— Mest subsidiært frifindelse, tillige med at Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

3. Ved et til Domstolen den 14. marts 1983 indgået processkrift af 10. marts 1983 har Kommissionen modsat sig sagsøgtes begæring om sagens udsættelse, indtil der er truffet afgørelse i sag 278/82.

IV — Parternes anbringender og argumenter

A — Formaliteten

1. Forbundsrepublikken Tysklands regering har gjort gældende, at Kommissionens anden begrundede udtalelse af 11. juni 1982 (K 82/768) lider af væsentlige mangler, hvorfor sagen må afvises.

a) Regeringen har for det første gjort gældende, at den begrundede udtalelse er uklar og selvmodsigende.

Ifølge udtalelsens egen ordlyd vedrører den nemlig »'smørturene' ved de tyske kyster, efter at Rådets forordning (EØF) nr. 3023/77 er blevet kendt ugyldig« af Domstolen.

Forordning nr. 3023/77 omfattede imidlertid kun told og afgifter med tilsvarende virkning samt landbrugsimportafgifter og andre importbelastninger for landbrugsvarer, der fandt anvendelse inden for den fælles landbrugspolitik, men ikke omsætnings- og punktafgifter, som det foreliggende søgsmål vedrører.

b) For det andet har regeringen gjort gældende, at når Kommissionen i sin begrundede udtalelse ligeledes omtaler fritagelse mht. omsætnings- og punktafgifter, som Forbundsrepublikken Tyskland efter Kommissionens opfattelse ulovligt indrømmer for varer købt afgiftsfrit på »smørture«, strider dette mod Kommissionens første begrundede udtalelse af 11. juni 1982 til samtlige medlemsstater. I denne har Kommissionen således udtalt, at Domstolens dom i sag 158/80 ikke har taget stilling til spørgsmålet om afgiftsfritagelsen, der skal løses selvstændigt i forhold til spørgsmålet om fritagelse for told og landbrugsafgifter.

c) Forbundsrepublikken Tysklands regering har for det tredje gjort gældende, at den begrundede udtalelse til regeringen er selvmodsigende, idet det heri hævdes, at afgiftsfritagelse i skibstrafikken altid er ulovlig, medmindre de rejsende forinden har opholdt sig i et tredjeland.

Hvis den opfattelse havde været rigtig, så ville der i intern fællesskabstrafik med skib overhovedet ikke findes afgiftsfritagelse, hvilket må være åbenbart urigtigt.

I øvrigt udgør »udflugter på havet« kun en del af sådanne rejser, hvor de rejsende ikke har haft ophold i et tredjeland.

d) For det fjerde har Forbundsrepublikken Tysklands regering gjort gældende, at den begrundede udtalelse er uklar og vilkårlig, da Kommissionen i sit søgsmål alene angriber afgiftsfritagelsen i forbindelse med »udflugter på havet«, hvilket betyder, at den udplukker dette tilfælde af samtlige former for skibsrejser, for at gøre tilfældet til genstand for en særbehandling.

Dette sigte fremgår ikke med fornøden klarhed af den begrundede udtalelse. Desuden må en sådan fremgangsmåde anses som vilkårlig og uforenelig med grundsætningen om ens behandling af sammenlignelige tilfælde. Denne grund-

sætning forpligter Kommissionen til at angribe afgiftsfritagelse i intern færgetrafik i Fællesskabet med samme energi og på samme tid som mht. »udflugter på havet«.

e) For det femte har Forbundsrepublikkens regering tilføjet, at Kommissionen muligvis har gjort sig skyldig i en fejltagelse med hensyn til omfanget af den afgiftsfritagelse, der ydes i Forbundsrepublikken i forbindelse med »udflugter på havet«. Det er således urigtigt, at afgiftsfritagelse — således som det anføres i den begrundede udtalelse — indrømmes i medfør af direktivets artikel 2, såfremt de rejsende i forbindelse med sørejsen kun har opholdt sig »symbolsk« i en anden medlemsstat. Det er derimod rigtigt, at man i sådanne tilfælde højst indrømmer den mindre »tredjelandsration«, jfr. direktivets artikel 1 og artikel 4, stk. 1, kolonne I.

Desuden indrømmes der ved hjemkomst fra udflugter og rejser uden reelt anløb i udenlandsk havn endnu ringere rationer.

2. Kommissionen har gjort gældende, at det af sagsøgte påberåbte ikke kan medføre sagens afvisning.

Afvisning kan kun komme på tale, såfremt sagsøgte godtgør, at det traktatbrud, som Kommissionen har gjort gældende, faktisk og retligt ikke er kommet tilstrækkeligt klart til udtryk i åbningsskrivelsen af 7. april 1982, der indleder artikel 169-sagen, og i den begrundede udtalelse af 11. juni 1982 (K 82/768).

I denne situation ville sagsøgte nemlig ikke have kunnet forsvare sig på behørig vis i sagens administrative fase.

Noget sådant kan der imidlertid ikke her være tale om, idet det fremgår af den nævnte skrivelse samt den begrundede udtalelse, at Kommissionen med al tydelighed har henvist til direktiv 69/169/EØF og udtalt, at den tyske bekendtgørelse om afgiftsfritagelse ved indrejse for varer, der er indeholdt i de rejsendes personlige bagage, af klart angivne grunde er uforenelig med dette direktiv.

I øvrigt fremgår det af forbundsregeringens bemærkninger i telexmeddelelsen af 31. marts 1982 og 30. august 1982, at regeringen var nøje bekendt med de rejste klagepunkter og var i stand til at fremføre sit forsvar.

Kommissionen har desuden gjort gældende, at de anbringender, hvorpå sagsøgte støtter sin afvisningspåstand, i virkeligheden vedrører sagens realitet.

Desuden har Kommissionen gjort gældende, at den har sondret mellem fritagelse for told og landbrugsimportafgifter og fritagelse for omsætnings- og punktafgifter. Det forhold, at sagen alene vedrører afgiftsfritagelse i forbindelse med »udflugter på havet«, kan ikke begrunde dens afvisning. Kommissionen afviser desuden at have taget fejl mht. omfanget af den af Forbundsrepublikken Tyskland indrømmede afgiftsfritagelse i forbindelse med »udflugter på havet«.

B — Realiteten

1. *Kommissionen*

Efter at Kommissionen indledningsvis har anført, at traktatbrudssagen alene vedrører afgiftsfritagelsen i forbindelse med »udflugter på havet« i den ovenfor nærmere angivne forstand for varer købt af de rejsende, har den endvidere fremført følgende to sæt argumentationer:

a) Dels har Kommissionen gjort gældende, at det må anses for utvivlsomt, at denne praksis er uforenelig med fællesskabsretten.

I strid med artikel 2 i direktiv 69/169/EØF er varer købt på »udflugter på havet« nemlig ikke erhvervet under de almindelige beskatningsbetingelser for hjemmemarkedet i en af medlemsstaterne.

Ifølge Domstolens førnævnte dom i sag 158/80 indeholder direktiv 69/169/EØF med senere ændringer en udtømmende ordning vedrørende fritagelse for afgifter for varer i de rejsendes personlige bagage, og medlemsstaterne beholder kun den begrænsede kompetence, som direktivet tillægger dem mht. at indrømme afgiftsfritagelse.

I det forelagte tilfælde indrømmer Forbundsrepublikken en fritagelse, som ikke er omfattet af direktivet, og som Forbundsrepublikken følgelig ikke har kompetence til at yde.

Desuden har Kommissionen anført, at Forbundsrepublikken i sine indlæg ikke har bestridt rigtigheden af denne bedømmelse.

b) Kommissionen har dernæst bestridt de af Forbundsrepublikkens regering påberåbte anbringender som følger:

For det første har Kommissionen gjort gældende, at direktiv 69/169/EØF — i modsætning til regeringens opfattelse — udmærket kan anvendes på spørgsmålet om afgiftsfritagelsen i forbindelse med »udflugter på havet«. Dette støttes på følgende tre argumenter:

— For det første har synspunktet støtte i ordlyden af Domstolens førnævnte dom i sag 158/80, hvorefter direktivet »gradvis [har] villet indføre en fuldstændig ordning vedrørende fritagelse for omsætnings- og punktafgifter for varer i rejsendes personlige bagage«.

— Dernæst har den gjort gældende, at selv om direktiv 69/169/EØF ikke foreskriver fritagelse for omsætnings- og punktafgifter ved indførsel efter »udflugter på havet«, kan man ikke — som regeringen — heraf udlede, at direktivet ikke finder anvendelse, fordi en sådan indførsel hverken sker i forbindelse med trafik med tredjelande eller i intern fællesskabstrafik.

Direktivet vedrører nemlig »harmonisering af lovgivning om fritagelse for omsætnings- og punktafgifter ved indførsel i den internationale rejsetrafik« og den tyske bekendtgørelse af 3. december 1974 om fritagelse for afgifter for varer i de rejsendes personlige bagage gør indrømmelsen af afgiftsfriheden betinget af, at indrejsen sker over søtoldgrænsen.

Ifølge den tyske lovgivers opfattelse er der således tale om en international rejsetrafik.

— Selv hvis man antager, at der ved »udflugter på havet« ikke er tale om »rejsetrafik« i den betydning, der anvendes i direktiv 69/169/EØF, har medlemsstaterne dog ikke kompetence til at indrømme afgiftsfrihed ved sådanne skibsudflugter, da omsætningsafgiften er reguleret i fællesskabsretten, jfr. navnlig første og sjette momsdirektiv.

Sagsøgte tilsidesætter derfor med sit standpunkt og sin argumentation ganske de fiskale fællesskabsreglers formål.

Kommissionen har desuden taget afstand fra det anbringende, at de korte skibs-

rejser mellem havne i flere medlemsstater skal behandles på lige fod med »udflugter på havet«.

Efter Kommissionens opfattelse er det imidlertid et åbent spørgsmål, om de forskellige situationer skal vurderes ens. Spørgsmålet, om indrømmelse af afgiftsfritagelse på færger er foreneligt med fællesskabsretten, behandles i den for Domstolen verserende præjudicielle sag 278/82. Udfaldet af denne sag har imidlertid ikke indflydelse på den foreliggende sag.

Sammenkoblingen af de to situationer er følgelig uberettiget.

Det er således Kommissionens opfattelse, at Domstolen i førnævnte sag 158/80 klart har fastslået, at afgiftsfritagelse i forbindelse med »udflugter på havet« ikke er forenelig med fællesskabsretten, hvilket forhold ikke vil kunne ændres med afgørelse i sag 278/82.

2. *Forbundsrepublikken Tysklands regering* har heroverfor gjort gældende, at traktatbrudssagen i øvrigt må anses som begrænset til spørgsmålet om, hvorvidt det er foreneligt med fællesskabsretten, at der ydes afgiftsfritagelse for ubeskattede varer, der erhverves på »udflugter på havet«, og toldmæssigt er i fri omsætning. Der må ske frifindelse af to grunde:

a) Det fremgår af Domstolens dom i sag 158/80, at direktiv 69/169/EØF indeholder en udtømmende ordning for fritagelse for omsætnings- og punktafgifter, der ikke omfatter ubeskattede varer købt på »udflugter på havet«.

Sådanne indførsler finder nemlig hverken sted i forbindelse med rejsetrafik fra tredjelande, jfr. direktivets artikel 1 og artikel 4, stk. 1, kolonne I, eller i intern fællesskabstrafik, jfr. direktivets artikel 2 og artikel 4, stk. 1, kolonne II.

Desuden sondrer også Kommissionen mellem »udflugter på havet« eller »smørture« på den ene side og intern rejsetrafik i Fællesskabet på den anden side. Følgelig kan afgiftsfritagelse ydet i medfør af national lovgivning vedrørende køb af ubeskattede, men i fri omsætning bragte varer, hvilke køb sker i forbindelse med »udflugter på havet«, ikke stride imod direktivet, da indkøbene falder uden for dets anvendelsesområde.

b) Endvidere har Forbundsrepublikken Tysklands regering anført, at selv om Domstolen skulle henføre »udflugter på havet« til kategorien »rejsetrafikken«, må der tages stilling til, i hvilket omfang tilfælde med »udflugter« adskiller sig fra »mini-krydstogter« med færger mellem havne i flere medlemsstater, under hvilke det er muligt at foretage indkøb om bord.

Disse to former for skibsrejse skal nemlig behandles ens mht. afgiftsfritagelse. Den tyske regering finder endvidere, at afgiftsfritagelse ydet i forbindelse med »udflugter på havet« må anses for mindre betænkelig end fritagelser ydet i forbindelse med intern luft- og færgetrafik, da den kun vedrører en enkelt medlemsstats interesser, her i sagen Forbundsrepublikken Tysklands.

Af forskellige fællesskabsordninger kan man imidlertid udlede det princip, at en strikte anvendelse af fællesskabsreglerne ikke pånøder sig som absolut nødvendig i sådanne tilfælde.

Endelig har forbundsregeringen mht. spørgsmålet om afgiftsfri indkøb i færge-

trafikken inden for Fællesskabet henvist til den argumentation, den har fremført i sag 278/82, som regeringen finder kan foregribe afgørelsen i den foreliggende traktatbrudssag.

V — Parternes svar på Domstolens spørgsmål

A — Kommissionens svar

1. Spørgsmål nr. 1

Kommissionen har anført, at dens indsigelse gælder bestemmelserne i § 2, stk. 2, sammenholdt med § 3, stk. 5, 2. pkt., i bekendtgørelsen om fritagelse for afgifter for varer, der indføres i de rejsendes personlige bagage af 3. december 1974 (BGBl. I 1974, s. 1337) som affattet ved den tredje bekendtgørelse om ændring af indrejserationsbekendtgørelsen af 28. september 1982 (BGBl. I 1982, s. 1378 ff).

Bekendtgørelsens § 2 fastsætter for et givet antal varer de værdi- og mængdemæssige grænser, der gælder for afgiftsfritagelse for varer indført i persontrafikken. Bestemmelsen sondrer mellem »indførsel af varer i fri omsætning i en EF-medlemsstat« (nr. 1) og »andre indførsler« (nr. 2). Til »andre indførsler« henhører såvel indførsler fra tredjeland som indførsler i tilslutning til en »udflugt på havet« (»indrejse over søtoldgrænsen«).

Kommissionen har anført, at dette fremgår af bekendtgørelsens § 3, nr. 5, andet pkt., der fastsætter følgende:

»Sker indrejse ved skib ... Afgiftsfritagelse for tobaksvarer, for så vidt der er tale om mængder, der overstiger det i stk. 4, 1. pkt., angivne [dvs. den lille transitration, som tilkommer grænsebeboere], og for alkoholiske drikke, kaffe og te, er ved indrejse over søtoldgrænsen endvidere betinget af, at skibet kommer fra det åbne hav og endvidere senest er udløbet fra en udenlandsk havn eller har opholdt sig uden for toldområdet i mindst 8 timer ...«.

Heraf udleder Kommissionen, at de rejsende, såfremt betingelserne i 2. pkt. er opfyldt, ved indrejse efter en »udflugt på havet« afgiftsfrit kan indføre den såkaldt store transitration, der også indrømmes ved indrejse fra et tredjeland. Det er Kommissionens opfattelse, at den gennem de foranstående tyske bestemmelser indrømmede afgiftsfri indførsel af varer ikke har hjemmel i direktiv 69/169/EØF. Da direktivet indeholder en udtømmende ordning, er det Forbundsrepublikken Tyskland forbudt at udstede sådanne regler.

2. Spørgsmål nr. 2

— Kommissionen har anført, at søgsmålet er rettet mod retsforskrifter og ikke blot mod toldmyndighedernes administrative praksis.

— Den har endvidere anført, at den i stævningen ikke har hævdet, at Forbundsrepublikken ved udflugter på havet yder den for intern persontrafik i Fællesskabet fastsatte ration.

Den har endvidere fremhævet, at Forbundsrepublikken ved »udflugter på havet« utvivlsomt tillader de rationer, der indrømmes rejsende fra tredjelande. Herom hersker der enighed mellem Kommissionen og Forbundsrepublikken Tyskland.

3. Spørgsmål nr. 3

Efter Kommissionens opfattelse er det ufornødent at tage stilling til, hvorvidt afgiftsfrit salg af varer om bord på skibe

— og uden for det tyske toldområde — er foreneligt med fællesskabsretten. Det afgørende er, at afgiftsfri indførsel strider mod direktiv 69/169/EØF.

Kommissionen har således med sin sag begrænset sig til at rejse indsigelse mod fritagelsen for omsætnings- og punktafgifter ved indførsel af varer, og ikke mod afgiftsfritagelsen i forbindelse med salget på skibene.

4. Spørgsmål nr. 4

Kommissionen har fremlagt alle udbedte bilag.

B — Forbundsrepublikken Tysklands svar

1. Spørgsmål nr. 1

Forbundsrepublikken Tysklands regering har anført, at den kan tiltræde fremstillingen af den tyske ordning i Kommissionens stævning og i sagsfremstillingen i dommen af 7. juli 1981 (Rewe-Handelsgesellschaft Nord bmH og Rewe-Markt Steffen, sag 158/80, Sml. 1981, s. 1805), for så vidt der ses bort fra de med den tredje bekendtgørelse af 28. september 1982 indførte ændringer.

Regeringen har endvidere anført, dels at de nævnte begreber »stor transitration« og »lille transitration« ikke forekommer i de tyske regler, dels at deltagere i små »udflugter på havet«, som har befundet sig mindre end 8 timer uden for toldområdet, siden 1966 overhovedet ikke har kunnet indføre spiritus, kaffe og te afgiftsfrit, og kun har kunnet indføre tobaksvarer afgiftsfrit i et omfang svarende til den for den lille grænsetrafik gældende ration.

2. Spørgsmål nr. 2

Forbundsrepublikken Tysklands regering har endvidere anført, at ordningen skal anvendes strikte de pågældende toldmyndigheder, uden at der tilkommer disse noget skøn. Kontrollen gennemføres i form af stikprøver.

3. Spørgsmål nr. 3

Endelig har Forbundsrepublikken Tysklands regering gjort gældende, at artikel 2, stk. 2, i direktiv 69/169/EØF betinger indrømmelsen af afgiftsfritagelse i intern persontrafik i Fællesskabet af, at varen er erhvervet under de almindelige beskatningsvilkår for hjemmemarkedet i en af medlemsstaterne. Denne betingelse er ikke opfyldt, når varer købes i »tax free shops«. Det er her ligegyldigt, om det afgiftsfri salg sker i lufthavne, i fly, på færger eller under »udflugter på havet«. Alle disse tilfælde kan sidestilles med indkøb i tredjelande, hvor det ifølge Domstolens dom af 7. juli 1981 i sag 158/80 (jfr. smdrg. 1 og 4) er uden betydning, om varen er belastet med afgifter eller ej.

Dette har for forbundsregeringen været den afgørende grund — såvel med hensyn til »udflugter på havet« som med hensyn til andre afgiftsfri indkøb i intern skibs- og flytrafik inden for Fællesskabet — til højst at indrømme de i tredjelandstrafikken tilladte varebeløb og -mængder.

Forbundsrepublikken Tysklands regering har endvidere anført, at Kommissionen med sit nye forslag til et 7. rådsdirektiv om ændring af direktiv 69/169/EØF åbenbart har fulgt de samme synspunkter, jfr. udkastets artikel 1, nr. 1, 2 og 3 b.

VI — Mundtlig forhandling

Forbundsrepublikken Tysklands regering ved Arved Deringer, bistået af Frank Olbertz som befuldmægtiget, og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved Erich Zimmermann, som befuldmægtiget, har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet den 20. september 1983.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 9. november 1983.

Præmisser

1 Ved stævning indgivet til Domstolens justitskontor den 20. december 1982 har Kommissionen for De europæiske Fællesskaber i medfør af traktatens artikel 169 anlagt sag med påstand om, at det fastslås, at Forbundsrepublikken Tyskland har tilsidesat sine forpligtelser i medfør af EØF-traktaten, herunder de fiskale bestemmelser vedrørende afgiftsfritagelser i persontrafikken, ved til rejsende, der i forbindelse med udflugter på havet i Nordsøen og Østersøen indfører afgiftsfrit erhvervede varer over søtoldgrænsen, at yde fritagelse for omsætnings- og punktafgifter i strid med bestemmelserne i Rådets direktiv 69/169 af 28. maj 1969 (EFT 1969 I, s. 218).

2 De faktiske og retlige forhold, som har foranlediget Kommissionen til at anlægge denne traktatbrudssag, ligner de forhold, der lå til grund for dels Domstolens dom af 7. juli 1981 (sag 158/80, Rewe-Handelsgesellschaft Nord mbH og Rewe-Markt Steffen, Sml. 1981, s. 1805), dels dommen af dags dato (Rewe mod Hauptzollämter Flensburg m.fl., sag 278/82, Sml. 1984, s. 721).

3 Ved skrivelse af 7. april 1982 henledte Kommissionen de tyske myndigheders opmærksomhed på virkningerne af Domstolens dom af 7. juli 1981 såvel med hensyn til told- og importafgifter på landbrugsprodukter samt med hensyn til omsætnings- og punktafgifter. Da Forbundsrepublikken Tysklands regering ikke havde besvaret denne skrivelse inden for den fastsatte frist, tilstillede Kommissionen den 11. juni 1982 Forbundsrepublikken en begrundet udtalelse, der oprindelig gik ud på at fastslå, at Forbundsrepublikken Tyskland

tilsidesatte sine forpligtelser i medfør af traktaten, idet den til rejsende, der indførte varer over søtoldgrænsen uden forud at være gået i land i en anden stat, retsstridigt ydede fritagelse for told, landbrugsafgifter samt omsætnings- og punktafgifter.

4 Ved telexmeddelelse af 30. august 1982 meddelte Forbundsrepublikken Tysklands faste repræsentation Kommissionen, at det med virkning pr. 1. januar 1983 var blevet besluttet at afskaffe fritagelsen for told og for landbrugsafgifterne, for så vidt angik varer, som ikke var i fri omsætning, og som var købt i persontrafikken med fly eller skib inden for Fællesskabet eller på »udflugter på havet«. Ved bekendtgørelsen af 28. september 1982 (BGBl. I, s. 1377) indførtes de fornødne ændringer i bekendtgørelsen om afgiftsfritagelse for varer, der indeholdes i de rejsendes personlige bagage, af 3. december 1974 (BGBl. I, s. 3377).

5 Hvad derimod angår ophævelse af fritagelsen for omsætnings- og punktafgifter for varer købt under »udflugter på havet«, har Forbundsrepublikken Tysklands regering udtalt, at den fortsat er af den opfattelse, at Kommissionen ikke er i overensstemmelse med Domstolens dom af 7. juli 1981, når den alene over for Forbundsrepublikkens regering har stillet krav om afskaffelse af disse fritagelser, idet problemet efter regeringens opfattelse bør vurderes for samtlige medlemsstater og former for sørejser under ét.

6 Dette er baggrunden for, at Kommissionen den 17. december 1982 har anlagt en traktatbrudssag, hvis genstand er begrænset til spørgsmålet om den fritagelse for omsætnings- og punktafgifter, der indrømmes i Forbundsrepublikken Tyskland ved tilbagekomsten fra »udflugter på havet« for afgiftsfrit erhvervede varer.

Formaliteten

7 Forbundsrepublikken Tysklands regering har for det første gjort gældende, at den til regeringen rettede begrundede udtalelse er uklart formuleret og indeholder flere selvmodsigelser og uoverensstemmelser.

8 Som Domstolen flere gange tidligere har udtalt, skal under en af Kommissionen i medfør af traktatens artikel 169 indledt traktatbrudsprocedure den af Kommissionen til medlemsstaten fremsendte åbningsskrivelse og senere Kommissionens begrundede udtalelse sætte den pågældende stat i stand til at fremsætte sine bemærkninger. Disse to dokumenter udgør en af traktaten opstillet væsentlig garanti, hvis overholdelse er et væsentligt formkrav i traktatbrudsproceduren. Den i traktatens artikel 169 nævnte udtalelse må retligt set anses som tilstrækkeligt begrundet, når den indeholder en sammenhængende fremstilling af de grunde, hvorpå Kommissionen støtter den opfattelse, at den pågældende medlemsstat har overtrådt sine forpligtelser i medfør af traktaten.

9 Som Kommissionen med rette har gjort gældende kan denne afvisningsindsigelse ikke lægges til grund, idet Domstolen finder, at Kommissionens endelige klagepunkt som opretholdt i stævningen er tilstrækkeligt klart tilkendegivet, såvel retligt som faktisk, både i skrivelsen af 7. april 1982, der indledte traktatbrudsproceduren, og i den den 11. juni 1982 fremsatte begrundede udtalelse K 82/768. Sagsøgte har således haft kendskab til det mod staten rejste klagepunkt og er følgelig blevet sat i stand til at forsvare sig med fuldt kendskab til sagen.

10 Forbundsrepublikken Tysklands regering har for det andet gjort gældende, at Kommissionen ikke over for Forbundsrepublikken Tyskland alene, og ikke over for samtlige medlemsstater, kan kræve ophævelse af fritagelsen for omsætnings- og punktafgifter ved tilbagekomsten fra »udflugter på havet«.

11 Heller ikke denne argumentation kan tiltrædes. Som Domstolen tidligere har fastslået (dom af 25. 9. 1979 i sag 232/78, Kommissionen mod Frankrig, Sml. 1979, s. 2729) er en medlemsstat i intet tilfælde berettiget til at påberåbe sig gensidighedsprincippet for med støtte i en anden medlemsstats eventuelle overtrædelse at begrunde sit eget traktatbrud. Følgelig kan en medlemsstat heller ikke påberåbe sig gensidighedsprincippet til støtte for en påstand om afvisning af en mod sig anlagt traktatbrudssag.

12 For det tredje kan Forbundsrepublikken Tysklands argumentation om, at det forhold, at Kommissionen behandler »udflugter på havet« anderledes end overfarter i almindelig linjetrafik, indebærer en tilsidesættelse af princippet om ligebehandling af sammenlignelige situationer, ikke begrunde sagens afvisning. Dette anbringende er i virkeligheden et realitetsanbringende og har således ingen betydning for sagens formalitet. Det må således behandles i forbindelse med sagens realitet.

13 Heraf følger, at den af sagsøgte nedlagte afvisningspåstand ikke kan tages til følge.

Realiteten

14 Kommissionen har præciseret, at sagen nærmere bestemt vedrører bestemmelserne i § 2, stk. 2, jfr. § 3, stk. 5, 2. pkt., i førnævnte bekendgørelse af 3. december 1974 med senere ændringer.

15 Bekendgørelsens § 2 indeholder for en bestemt mængde varer mængde- og værdigrænser, inden for hvilke de rejsende kan medføre varer uden importafgifter. Bestemmelsen sondrer mellem »import af varer i fri omsætning i en EF-medlemsstat« (stk. 1) og »anden indførsel« (stk. 2). »Anden indførsel« omfatter såvel indførsel fra tredjeland som indførsel efter »udflugter på havet«, der som start og slutpunkt har en havn i Forbundsrepublikken Tyskland, og som undervejs overskrider søtoldgrænsen.

16 For så vidt angår disse »andre indførsler« fremgår det af bekendgørelsens § 3, stk. 5, 2. pkt., at afgiftsfritagelse for visse varer ved indrejse på territoriet over søtoldgrænsen kun er betinget af, at skibet kommer fra det åbne hav og i mindst otte timer har befundet sig uden for toldområdet.

17 Kommissionen har på denne baggrund antaget, at indførsel af varer med fritagelse for omsætnings- og punktafgifter ved tilbagekomsten fra blotte

»udflugter på havet«, således som dette er hjemlet i de førnævnte tyske bestemmelser, ikke er omfattet af direktiv 69/169 med senere ændringer. Da Domstolen endvidere i sin dom af 7. juli 1981 har beskrevet direktivets ordning som udtømmende, har Forbundsrepublikken Tyskland ikke haft kompetence til at indføre en sådan ordning.

18 Endelig har Kommissionen anført, at sagen alene er rettet mod indrømmelsen af fritagelse for omsætnings- og punktafgifter for varer købt under »udflugter på havet« ved deres indførsel til Forbundsrepublikken Tyskland, og ikke mod selve princippet om afgiftsfrit salg på skibe, der foretager sådanne udflugter.

19 Over for dette anbringende fra Kommissionen har Forbundsrepublikken Tysklands regering alene anført, at indførsel ved tilbagekomsten fra »udflugter på havet« falder uden for direktiv 69/169 anvendelsesområde samt at det — selv under forudsætning af, at det faldt inden for anvendelsesområdet — på grundlag af lighedsgrundsætningen måtte undersøges, hvorvidt tilfældet med »udflugter på havet« adskiller sig fra overfarter i regelmæssig færgetrafik mellem havnene i flere medlemsstater.

20 For det første indeholder direktiv 69/169 ifølge forbundsregeringens opfattelse en ordning vedrørende fritagelse for omsætnings- og punktafgifter i den internationale persontrafik, der ikke omfatter indførsel af varer købt afgiftsfrit under »udflugter på havet«. Sådanne indførsler finder således hverken sted i forbindelse med persontrafik fra tredjelande (direktivets artikel 1 og artikel 4, stk. 1, kolonne I) eller i forbindelse med persontrafik inden for Fællesskabet (direktivets artikel 2 og artikel 4, stk. 1, kolonne II).

21 Det bemærkes, at som Kommissionen har anført, strider denne argumentation mod direktiv 69/169's faktiske rækkevidde og må følgelig forkastes.

22 Om end det er rigtigt, at direktiv 69/169 ikke udtrykkeligt hjemler fritagelse for omsætnings- og punktafgifter for det særtilfælde, som »udflugter på havet« udgør, kan man imidlertid ikke heraf, som sagsøgte gør det, udlede,

at direktivet ikke kan anvendes i det foreliggende tilfælde under henvisning til, at indførslerne hverken sker i forbindelse med persontrafik fra tredjelande eller persontrafik inden for Fællesskabet i egentlig forstand. Direktiv 69/169 indeholder nemlig en udtømmende ordning vedrørende fritagelse for omsætnings- og punktafgifter for varer indeholdt i den personlige bagage tilhørende rejsende, der overskrider medlemsstaternes grænser. Direktivets bestemmelser omfatter således samtlige fritagelser for sådanne afgifter i forbindelse med rejser, hvor grænserne overskrides, uanset hvorfra de rejsende kommer.

23 For det andet har Forbundsrepublikken Tysklands regering gjort gældende, at der ifølge princippet om ligebehandling må tages stilling til, hvorvidt tilfældet »udflugter på havet« adskiller sig fra overfart med færge mellem havnene i flere medlemsstater.

24 Med dette anbringende må det antages, at det gøres gældende, at der ifølge bestemmelserne i direktiv 69/169 skal indrømmes samme fritagelse ved hjemkomst til Forbundsrepublikken Tyskland for varer købt afgiftsfrit på skibe, der foretager en simpel udflugt uden landgang, som for varer erhvervet under samme vilkår på skibe, der er indsat i regelmæssig trafik mellem medlemsstaterne.

25 Som Domstolen i sin dom af dags dato (sagen Rewe mod Hauptzollämter Flensburg m.fl.) har udtalt, fremgår det af såvel direktiv 69/169's formål som af selve indholdet af dens artikel 2, stk. 1, at de afgiftsmæssige fritagelser, som direktivet fastsætter for varer, der indføres i de rejsendes personlige bagage i intern fællesskabstrafik, er forbeholdt »rejsende, der kommer fra Fællesskabets medlemsstater«, hvilket vil sige rejsende, der rejser fra én medlemsstat til en anden, efter at have haft en reel mulighed for at gøre indkøb i afrejsemedlemsstaten.

26 Det følger heraf, at en person, som under en udflugt fra en havn i én medlemsstat ikke foretager landgang i en anden medlemsstat, eller som blot foretager en symbolsk landgang uden reel mulighed for at gøre indkøb, ikke

kan betragtes som rejsende i de nævnte bestemmelsers betydning, og at der følgelig i et sådant tilfælde ikke kan indrømmes fritagelse for omsætnings- og punktafgifter.

27 Imidlertid indeholder førnævnte § 3, stk. 5, 2. pkt., i den tyske bekendgørelse af 3. december 1974 med senere ændringer hjemmel til, at de rejsende ved tilbagevenden til Forbundsrepublikken Tyskland efter blot at have foretaget en »udflugt på havet« uden landgang kan opnå fritagelse for omsætnings- og punktafgifter for de varer, som de har købt afgiftsfrit på udflugtsbåden.

28 Det må følgelig fastslås, at det er i strid med direktiv 69/169 med senere ændringer, at den omtvistede ordning indrømmer fritagelse for omsætnings- og punktafgifter af varer, som indføres i de rejsendes personlige bagage, og som er erhvervet afgiftsfrit på udflugtsbåde, der ankommer til toldområdet over søtoldgrænsen, uden at der forinden har fundet en reel landgang sted i en anden medlemsstat eller i tredjeland.

29 Heraf følger, at Forbundsrepublikken Tyskland har tilsidesat sine forpligtelser i medfør af EØF-traktaten.

Sagsomkostninger

30 I medfør af procesreglementets artikel 69, stk. 2, dømmes den part, der taber sagen, til at afholde sagens omkostninger. Sagsøgte, der har tabt sagen, betaler følgelig dennes omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

1. **Ved at indrømme fritagelse for omsætnings- og punktafgifter ved indførelse af varer, som medføres i de rejsendes personlige bagage, og som er erhvervet afgiftsfrit på udflugtsbåde, der ankommer til toldområdet over søtoldgrænsen, uden at der forinden har fundet en**

reel landgang sted i en medlemsstat eller i tredjeland, har Forbundsrepublikken Tyskland tilsidesat sine forpligtelser i medfør af traktaten.

2. Sagsøgte betaler sagens omkostninger.

Mertens de Wilmars Koopmans Galmot Pescatore

Mackenzie Stuart O'Keeffe Bosco Due Everling

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 14. februar 1984.

Justitssekretæren
efter bemyndigelse

H. A. Rühl
Ekspeditionssekretær

J. Mertens de Wilmars
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT S. ROZÈS

(se sag 278/82, s. 767)